

Гърцизмът по Черноморието до 60-те години на XIX в. се разпространява бързо поради липсата на българска църква и училище. В пътепис от 1869 г. на страниците на в. "Македония" по красноречив начин е изложено социалното, демографското и духовното състояние на Бургас, в които се крият причините за по-бавните процеси при откриването на българското училище и читалище.: „Като ходях тъй из града и гледах дойде ми дори да заплача от жалост, като си помислях за нашата глупост и некадърност. Бургас казвам, град на Черното море, изходна точка на всички Тракия между Балкана и Едирне, Бургас заобиколен от чисто български села, да няма вътре нито един влиятелен българин! Главната житна търговия в ръцете на гърците, главните здания и първите места в ръцете пак на гърците, най-значителната комиссионна пак у тях; ...Ако оставим настрана най-пробилната търговия с жита и погледнем по-долу за манифактурата и другите занаяти ще ги намерим всички у евреите и татарите хора, които вчера са дошли в Бургас. Колкото бакале все погърчени българе, а ако има някои открити българи то с малко едно изключение, те са почти всички кожухари и абаджии, които от сутрин до вечер, като се наведат над иглата, та нямат време да си повдигнат очите и да видят какво се върши наоколо им, уж все работят и пак от всичката им работа пак нищо полза.“²

По думите на тогавашен съвременник истинските гръцки семейства в Бургас са 2-3 от по-стари времена /XVII-XVIII в./ преселени от Анхиало, Месемврия и 20-30 пристигнали от Гърция и Егейските острови, свързани с черноморската търговия.³

Пристигащите от вътрешността на страната българи занаятчии и търговски посредници впоследствие създават семейства, свързвайки се с гръцките и попадайки в тази среда, те бързо забравят родното слово, някои не след много време губят своята идентичност. По-различен е случаят с две известни личности на Бургас, радетели и създатели на българската община-Димитър Бракалов от Калофер се жени за единствената дъщеря на богатия търговец житар Димитракопуло от континентална Гърция; Сава х. Дечев от Стара Загора, комисонер в Бургас, е женен също за гъркиня от Созопол.

Навлизането на периодичния печат в гр. Бургас в периода на Възраждането става чрез новосъздаденото читалище и от уважавани търговци и занаятчии: на в. „България“ и в. „Съветник“ съдейства Коста Райков, на в. „Право“ - Сава х. Дечев. В Бургаския край по това време се получават и в. „Цариградски вестник“ /1848-1862г./ възрожденското ни периодично издание с най-дълъг живот, също в. „Македония“ /1866-1872г./, в. „Турция“ и др. На страниците на въз-